

वैदेशिक रोजगारको कारण र यसको सामाजिक तथा आर्थिक स्थितिमा प्रभाव

(छातेदुङ्गाका वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न व्यक्ति तथा परिवारको एक अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा समाजशास्त्र संकाय अर्न्तगत समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग
समाजशास्त्र विषयको स्नाकोत्तर उपाधिको आशिक आवश्यकता पुरा गर्नको लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

सम्भना कन्दङ्गा

रजिष्ट्रेसन नं.: ६-१-१-३६६-२००४

रोल नं २८२१९६/२०६९

समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय किर्तिपुर, काठमाण्डौ

२०७२

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

सिफारिस पत्र

त्रि.वि. मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नाकोत्तर तहको आंशिक आवश्यक परिपूर्तिको लागि छात्रा सम्भना कन्दडवा द्वारा तयार पारिएको “वैदेशीक रोजगारी र यसको सामाजिक तथा आर्थिक सम्बन्धमा प्रभाव: छात्रेदुङ्गाका वैदेशीक रोजगारीमा संलग्न व्यक्ति तथा परिवारको एक अध्ययन” नामक शोधपत्र मेरो निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा तयार पारिएको हो । म उहाँको कार्यप्रति सन्तुष्ट छु र प्रस्तुत शोधपत्रलाई अन्तिम मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....

पोषण दाहाल

शोध निर्देशक

समाजशास्त्र

केन्द्रिय विभाग, कीर्तिपुर, काठमाडौं

मिति: २०७२/१२ /

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृति पत्र

त्रि.वि. मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अर्न्तगत समाजशास्त्र विषयको स्नाकोत्तर तहको आंशिक आवश्यकत परिपूर्तिको लागि छात्रा सम्भना कन्दडवा द्वारा तयार पारिएको “वैदेशीक रोजगारी र यसको सामाजिक तथा आर्थिक सम्बन्धमा प्रभाव: छात्रेदुङ्गाका वैदेशीक रोजगारीमा संलग्न व्यक्ति तथा परिवारको एक अध्ययन” नामक शोधपत्र समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिका लागि उचित ठहरिएकोले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिती

हस्ताक्षर

प्रा.डा. तुल्सीराम पाण्डे

.....

(विभागिय प्रमुख)

प्रा. डा. टीकाराम गौतम

(बाह्य परिवेक्षक)

.....

पोषण दाहाल

(शोध निर्देशक)

.....

मिती: २०७२/१२

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत “वैदेशीक रोजगारी र यसको सामाजिक तथा आर्थिक सम्बन्धमा प्रभाव: छातेढुङ्गाका वैदेशीक रोजगारीमा संलग्न व्यक्ति तथा परिवारको एक अध्ययन” शिर्षकको शोधपत्र मैले स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तीको लागि आर्थिक अवाश्यकता परिपूर्ति गर्नका लागि आदरणिय गुरुबा पोषण दाहालको कुशल निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । यो शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा आईपरेका विभिन्न समस्या र चुनौतीहरूसँग जुध्दै अघि बढ्न उत्प्रेरित गर्दै आफ्ना कतिपय व्यवहारिक कार्य व्यस्ततालाई समेत पन्छाएर कुशल र समूचित निर्देशन गर्नु हुने उहाँ प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन एवं श्रद्धा भाव व्यक्त गर्दछु । प्रस्तुत शोध विषयमा शोधकार्य गर्न अवसर जुटाउनु हुने त्रिभुवन विश्वविद्यालय क्याम्पस समाजशास्त्र केन्द्रिय विभागका विभागिय प्रमुख प्रा.डा.तुल्सीराम पाण्डे ज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा आवश्यक सल्लाह सुझाव दिई उत्प्रेरित गर्नुहुने त्रिभुवन विश्वविद्यालय क्याम्पस समाजशास्त्र केन्द्रिय विभागका प्राध्यापकहरु डम्बर विनोद पोखरेल, टिकाराम गौतम, फणिन्द्र पौडेल प्रेम चलाउने, तथा गुरुआमा मिली जोशी, निती अर्याल, सन्ध्या बस्नेत लगायत सम्पूर्ण गुरुबा गुरुआमा प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यस्तै मेरो जीवनका हरेक पाइलामा उत्साह र उर्जा प्रदान गर्दै आर्थिक र व्यवहारिक समस्यासँग संघर्ष गर्दै आफ्नो अमूल्य पसिना खर्चेर मेरो अध्ययनलाई यस अवस्था सम्म ल्याई पुऱ्याउने मेरो आदरणिय दिदी शान्ती, दाई मचिन्द्र, डिल्ली कुमार प्रति आजिवन ऋणी रहने छु ।

यो शोधपत्र तयार गर्नको लागि तथ्याङ्क र सामाग्रीहरु उपलब्ध गराउने विभिन्न सरकारी, गैरसरकारी संस्थाहरु लगायत छातेढुङ्गा गा.वि.स. वाड.नं. ५ र ८ का मानुभावहरु प्रति आभार व्यक्त गर्दछु । अन्तमा कम्प्युटर टाइप गर्न सहयोग गर्ने बहिनी गिता राईलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

सम्भना कन्दडवा

कीर्तिपुर, काठमाडौं

विषयसुची

पेज

अध्याय - एक : परिचय

१.१ अध्ययनको पृष्ठभुमी	१-३
१.२ समस्याको कथन	३-४
१.३ उद्देश्य	४
१.४ महत्व	५

अध्याय - दुई : सन्दर्भ साहित्यको समिक्षा

२.१ नेपालमा वैदेशिक रोजगारको इतिहास	६-१०
-------------------------------------	------

अध्याय - तीन

अनुसन्धान पद्धति	११
३.१ अध्ययन क्षेत्रको औचित्य	११
३.२ अध्ययनको ढाँचा	११
३.३ तथ्याङ्कको प्रकृति र स्वरूप	१२
३.४ नमुना छनौट र आकार	१२
४. तथ्यांक संकलन विधि	१२
४.१ घरधुरी	१३
४.२ अर्न्तवार्ता	१३
४.३ अवलोकन	१३
४.४ वैयक्तिक अध्ययन	१३
५. अध्ययनको सिमा	१४

अध्याय -चार : अध्ययन क्षेत्रको भौगोलिक तथा सामाजिक परिचय

४. भौगोलिक परिचय	१५-१६
४.१ छातेदुङ्गा गा.वि.स को परिचय	१६-१७
४.२ अध्ययन क्षेत्र छातेदुङ्गा गा.वि.स. वार्ड नं. ५ र ८ को सामाजिक पृष्ठभूमि	१७
४.२.१ उमेर र लिङ्गगत संरचना	१८
४.२.२ जातिगत विवरण	१९-२०
४.२.३ शिक्षा	२०-२१
४.२.४ पारिवारिक संरचना	२२-२३
४.२.५ वैदेशिक रोजगारमा गएको देश	२३-२४
४.२.६ उमेर	२४-२५
४.२.७ पेशा	२५-२६
४.२.८ आम्दानी	२७-२८
४.२.९ जमिन	२८-३०
४.२.१० घर	३०-३१

अध्याय - पाँच : वैदेशिक रोजगारको कारण

५.१ वैदेशिक रोजगारको इतिहास	३२-३३
५.२ वैदेशिक रोजगारमा संलग्न हुनको कारण	३४-३६
५.३ उत्पादनको अवस्था	३६-३७

अध्याय - छ : वैदेशिक रोजगार र आर्थिक सामाजिक प्रभाव

६.१ वैदेशिक रोजगारमा संलग्नहरूको सामाजिक अवस्था	
६.१.१ लिङ्ग	३८-३९
६.२ वैदेशिक रोजगारमा संलग्नहरूको आर्थिक विवरण	

६.२.१ पूर्व पेशा	३९-४०
६.२.२ हालको पेशा	४१-४२
६.२.३ आम्दानी तथा खर्च	४२-४३
६.२.४ वैदेशक रोजगारीमा संलग्नपछिको आर्थिक प्रभाव	४४-४५
६.२.५ विप्रषण	४५-४६
६.२.६ सामाजिक प्रभाव	४७
६.२.७ सिप	४८
६.२.८ भाषा	४९-५१
६.२.९ परिवारिक विखण्डन	५१-५२
अध्याय - सात	
७. अध्ययनको सारांश	५३-५६
७.१ अध्ययनको निष्कर्ष	५६-५८
सन्दर्भ सामाग्री	
प्रश्नावली	

तालिका सूचि

नं	पेज
तालिका नं १ जातजाति अनुसार छातेढुङगा गा.वि.स. को जनसंख्या विवरण	१७
तालिका नं २ छातेढुङगा गा.वि.स. को जनसंख्या विवरण	१८
तालिका नं ३ वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारको जातिगत विवरण	१९
तालिका नं ४ वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिको विवरण	२१
तालिका नं ५ वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिको पारिवारिक संरचनाको विवरण	२२
तालिका नं ६ अध्ययन क्षेत्रका वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्ति गएको देशको नामहरु	२३
पाई चार्ट नं १ उमेर	२४
तालिका नं ७ वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारको घरमुलिको पेशागत विवरण	२६
तालिका नं ८ वैदेशिक रोजगारमा संलग्न हुनुपुर्व परिवारको वार्षिक आम्दानी विवरण	२७
तालिका नं ९ वैदेशिक रोजगारमा संलग्न हुनुपुर्व परिवारको जमिनको विवरण	३०
तालिका नं १० जमिनको उपयोगिताको विवरण	३१
तालिका नं ११ वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिको घरको छानाको बनावटको विवरण	३२
तालिका नं १२ वैदेशिक रोजगारमा जाने प्रमुख कारणहरु	३६
तालिका नं १३ वैदेशिक रोजगारमा संलग्नको आफ्नै जग्गाको उत्पादनले बर्षमा खान पुग्ने समयको विवरण	

तालिका नं १४ वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिको लिङ्गगत विवरण	४०
तालिका नं १५ वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिको पुर्व पेशाको विवरण	४२
वार चार्ट नं १ वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएपछिको पेशाको विवरण	४३
तालिका नं १६ वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिको आम्दानि तथा खर्चको विवरण	४४
तालिका नं १७ वैदेशिक रोजगारमा संलग्न पछिको आम्दानिमा परेको प्रभाव	४५
तालिका नं १८ वैदेशिक रोजगारमा परेको आर्थिक प्रभाव	४६
तालिका नं १९ विप्रेषणको प्रयोगको विवरण	४८
तालिका नं २० वैदेशिक रोजगारले संलग्न परिवारको सामाजिक सम्बन्धमा प्रभाव	४९
तालिका नं २१ विदेशबाट फर्किएको व्यक्तिको विदेशमा सिकेको सिपको विवरण	५०
तालिका नं २२ विदेशमा सिकेको भाषाका सम्बन्धमा विवरण	५१